

існування саме безпечна життєдіяльність має стати лейтмотивом, девізом, частиною світогляду сучасної людини [14]. Тільки усвідомлення особистістю важливості забезпечення безпечної життєдіяльності допоможе створити проінформоване та відповідальне суспільство, яке буде протистояти проблемі небезпеки, що базується на браку знань з безпеки життєдіяльності й практичного досвіду з їх використання. Безпеці життєдіяльності повинно приділятися значно більше уваги як у навчальних закладах, так і на виробництві, необхідно більш зважено підходити до техніки безпеки на роботі, у довіллі і вдома.

Список використаної літератури

1. Etkowitz, H., and Leydesdorff, L. (2000). The dynamics of innovation: from National Systems and 'Mode 2' to a Triple Helix of university-industry-government relations. *Research Policy* 29, pp. 109-123.
2. Близнюк М.М. Методична система навчання етнодизайну на основі інформаційних технологій: інтеграційні процеси, інноваційна складова, педагогічна практика (майбутньому художнику декоративно-прикладного мистецтва): монографія / За ред. проф. М.С. Корця. Київ: Вид.-во «Акварель», 2017. 504 с.
3. Шевчук В.Я., Черняк В.К., Ковальчук Т.Т., Педан М.П., Панков О.І. та ін. Розвиток заради порятунку. Київ: Геопринт, 2016. 227 с.
4. Наше общее будущее. Доклад Международной комиссии по окружающей среде и развитию / Пер. с англ. М.: Прогресс. 1989. С. 59.
5. Ильин И.В., Урсул А.Д. Образование, общество, природа: Эволюционный подход и глобальные перспективы / Предисловие В.А. Садовниченко. М.: Издательство МУ, 2016.
6. Расширение возможностей преподавателей в интересах достижения устойчивого будущего: инструментарий для рабочих совещаний по вопросам политики и практики в целях повышения компетенции в области образования в интересах устойчивого развития. URL: <http://www.geogr.msu.ru/science/projects/our/docs/index.php>
7. Глобальная программа действий по образованию в интересах устойчивого развития. URL: <http://www.geogr.msu.ru/science/projects/our/docs/index.php>
8. Соколянская А. Образование для устойчивого развития. Декада ООН по образованию для устойчивого развития (2005-2014). URL: http://pandia.ru/user/publ/11303%20OBRAZOVANIE_DLYa_USTOJChIVOGO_RAZVITIYa_Dekada_OON_po_obrazovaniyu_dlya_ustojchivogo_razvitiya_2005_2014.
9. Shaping the Future We Want. UN Decade of Education for Sustainable Development (2005-2014). Final Report. Paris: UNESCO, 2014. 201, p. 11-13.
10. Хмелевська О. М. Освіта для сталого розвитку: зміст та інституції. Демографія та соціальна економіка. 2018. № 1. С. 29-42. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dse_2018_1_4.
11. Гвоздій С. П. Безпека життєдіяльності як соціально-педагогічна проблема сучасності. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. 2014. Вип. 5. С. 61-65. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VZhDU_2014_5_11/
12. Воробьев Ю. Л. Комплексная безопасность человека как новая парадигма современной цивилизации. Проблемы анализа риска. Том 8. 2011. № 2. С. 8-13.
13. Кузнецов В., Лукьянчиков В., Малишева Н. та ін. Концепція освіти з напямом «Безпека життя і діяльності людини». Освіта України. 12 грудня 1997. № 50. С. 6-8.
14. EducationforSustainableDevelopmentGoals:LearningObjectives/UNESCOEducationSector.– 2017. – 67 p. URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0024/002474/247444e.pdf>.

ДИСЦИПЛІНА «ЦИВІЛЬНА БЕЗПЕКА» У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

*Гвоздій С. П.
м. Одеса*

Анотація. У статті розглянуто дисципліни з цивільної безпеки (Безпека життєдіяльності та Основи охорони праці (для першого освітнього рівня), Цивільний захист та охорона праці в галузі (для другого освітнього рівня)). Наведено пояснення щодо доцільності вивчення цих дисциплін у закладах вищої освіти з нормативно-

правової точки зору (вітчизняні та міжнародні документи).

Ключові слова: безпека життєдіяльності, охорона праці, цивільний захист, дисципліни з цивільної безпеки, нормативно-правова база.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова у Стратегічних пріоритетах розвитку на 2020-2025 роки зазначає однією з ключових цінностей «здоров'я та безпека». Задля слідування цим цінностям, забезпечення наскрізності у навчанні питань безпеки, охорони здоров'я та праці в нашому університеті покликані дисципліни цивільної безпеки, а саме «Безпека життєдіяльності та основи охорони праці» і «Цивільний захист та охорона праці в галузі». Завдяки постійній підтримці безпекоорієнтованих дисциплін адміністрацією університету, вони викладаються на першому та другому освітніх рівнях відповідно.

Проте, доля дисциплін з цивільної безпеки в закладах вищої освіти зараз знаходиться під загрозою. Більш університетів проходять за новим алгоритмом процедури акредитації освітніх програм для різних рівнів вищої освіти. І викликає занепокоєння одна єдина фраза у «Методичних рекомендаціях для експертів Національного агентства забезпечення якості вищої освіти щодо застосування Критеріїв оцінювання якості освітньої програми». Читаємо: «Обов'язковість низки дисциплін (як-от «Охорона праці», «Безпека життєдіяльності»...) раніше була закріплена на рівні окремих нормативно-правових актів. Разом з тим, із набуттям чинності Законом України «Про вищу освіту» 6 вересня 2014 р. ці нормативно-правові акти більше не є обов'язковими для ЗВО, а формулювання змісту ОП є виключною сферою академічної автономії. Якщо ЗВО приймає рішення включати ці дисципліни до ОП, він має надати цьому раціональне пояснення, зокрема у контексті позицій стейкхолдерів, у т. ч. самих здобувачів вищої освіти...» (стор. 9, критерій 2.3.).

Спробуємо дати пояснення щодо доцільності включення дисциплін з цивільної безпеки до освітніх програм майбутніх фахівців І/ІІ освітніх рівнів спираючись лише на нормативно-правову базу.

Право на життя належить до найбільш цінних пріоритетів людської цивілізації. Правові принципи турботи держави про охорону життя, здоров'я громадян передбачені Конституцією, де визначено, що найвищою соціальною цінністю є людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека. Викладання дисциплін з цивільної безпеки («Безпека життєдіяльності та основи охорони праці», «Цивільний захист та охорона праці в галузі» регламентована такими вітчизняними та міжнародними документами, як:

I. Частина восьма статті 18 Закону України «Про охорону праці» «Вивчення основ охорони праці... забезпечуються в усіх навчальних закладах за програмами, погодженими із спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з нагляду за охороною праці».

II. Пункт 2.1. та 2.2 Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці, затвердженого наказом Держнаглядохоронпраці від 26.01.2005 N 15, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 15.02.2005 за N 231/10511 у Редакції зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики № 140 від 30.01.2017: «2.1. Вивчення основ охорони праці в навчальних закладах, а саме: предмета «охорона праці» (професійно-технічні навчальні заклади), навчальних дисциплін «основи охорони праці» (вищі навчальні заклади) та «охорона праці в галузі» (вищі навчальні заклади), проводиться за типовими навчальними планами і програмами з цього предмета і навчальних дисциплін, які затверджуються головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах освіти і науки (далі – МОН) за погодженням із Держпраці. Окремі питання (розділи) з охорони праці мають передбачатися у навчальних програмах загальнотехнічних і

спеціальних дисциплін. (Пункт 2.1 глави 2 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики № 140 від 30.01.2017). 2.2. Вивчення нормативних дисциплін з охорони праці в усіх вищих навчальних закладах здійснюється відповідно до стандартів вищої освіти, затверджених в установленому законодавством порядку. (Пункт 2.2 глави 2 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства соціальної політики № 140 від 30.01.2017).»

III. Глава 10. «Навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях» Кодексу Цивільного захисту України(чинний з 01.07.2013,), Статті 39 та 41:

Стаття 39. Організація навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях 2. Організація навчання діям у надзвичайних ситуаціях покладається:

2) дітей дошкільного віку, учнів та студентів – на центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти і науки, який розробляє та затверджує навчальні програми з вивчення заходів безпеки, способів захисту від впливу небезпечних факторів, викликаних надзвичайними ситуаціями, з надання домедичної допомоги за погодженням з центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту.

3. Стандартами професійно-технічної та вищої освіти передбачається набуття знань у сфері цивільного захисту.

Стаття 41, п. 3. Навчання учнів, студентів та дітей дошкільного віку діям у надзвичайних ситуаціях та правилам пожежної безпеки є обов'язковим і здійснюється під час навчально-виховного процесу за рахунок коштів, передбачених на фінансування навчальних закладів.

IV. Пункт 20 Постанови КМУ від 26.06.2013 № 444 «Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях» (Чинна (Із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 592 від 26.07.2018)) «...20. Підготовка студентів вищих навчальних закладів до дій у надзвичайних ситуаціях здійснюється за нормативними навчальними дисциплінами «Безпека життєдіяльності» (бакалавр) та «Цивільний захист» (спеціаліст, магістр), які відповідно передбачають: формування у студентів, що навчаються за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра, знань, умінь та навичок щодо забезпечення необхідного рівня безпеки у надзвичайних ситуаціях відповідно до майбутнього профілю роботи, галузевих норм і правил; формування у студентів, що навчаються за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста або магістра, умінь з превентивного і аварійного планування та управління заходами цивільного захисту...».

V. Рекомендація пункту 6 Стратегії Євросоюзу «Community strategy 2007-2012 on health and safety at work», яка прийнята Європарламентом «Strategy for 2002-2006 shows how important it is to develop a risk prevention culture in training programmes at all levels of education and in all fields, including vocational training and university education (переклад – Стратегія на 2002-2006 рр. показує, наскільки важливим є розвиток культури профілактики ризиків у навчальних програмах на всіх рівнях освіти та в усіх сферах, включаючи професійну підготовку та університетську освіту)».

VI. Розділ 1 Програми European Agency for Safety and Health at Work «Mainstreaming occupational safety and health into university education» - Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2010: • «Future designers, architects, engineers, finance officers, doctors and other health professionals and managers and supervisors at all levels, right up to the director level, are among those who need relevant education about their future OSH roles and responsibilities. Future teachers and trainers also need OSH education in order to deliver OSH education themselves effectively (переклад – Майбутні конструктори, архітектори, інженери, фінансові працівники, лікарі та інші медичні працівники, менеджери та керівники всіх рівнів, аж до рівня директора, належать до

числа тих, хто потребує відповідної освіти щодо своїх майбутніх ролей та обов'язків щодо охорони здоров'я та виробничої безпеки. Майбутнім вчителям та викладачам також потрібна освіта з питань охорони здоров'я та виробничої безпеки, щоб ефективно навчатись з питань охорони здоров'я»).

VII. Стаття 14 Конвенції МОТ № 155 «Конвенція про безпеку та гігієну праці та виробниче середовище» (Ратифікована Україною, набрання чинності для України 04 січня 2013 року): «Необхідно вживати заходів для сприяння в спосіб, що відповідає національним умовам і практиці, залученню питань безпеки й гігієни праці та виробничого середовища на всіх рівнях освіти й професійної підготовки, зокрема вищої технічної, медичної та професійної освіти, у спосіб, що відповідає потребам у галузі професійної підготовки всіх працівників».

Додатковим аргументом у вивченні зазначеної дисципліни є більш ніж 15-річний досвід проведення різними закладами вищої освіти України Всеукраїнських студентських олімпіад з дисциплін «Безпека життєдіяльності» (з 2002 року, перша – на базі ОНУ імені І. І. Мечникова) та «Охорона праці», «Цивільний захист», які регулярно затверджуються відповідним Наказом Міністерства освіти і науки України.

Коли на сході нашої країни відбуваються військові дії та недотримуються міжнародні домовленості, готовність кожного громадянина до адекватних, своєчасних дій щодо захисту себе та свого оточення є пріоритетом підготовки висококваліфікованого фахівця та потенційного керівника будь-якої галузі. Пандемія коронавірусної інфекції COVID-19, показники загальної статистики по Україні та світу щодо кількості дорожньо-транспортних пригод; випадків побутового травмування; аварій та катастроф, випадків травматизму, професійних захворювань; поширення аномальних природних надзвичайних ситуацій; незнання норм охорони праці щодо прав на здорові та безпечні умови праці, компенсації та відшкодування збитків на випадок виробничого травматизму тощо підкреслюють доцільність вивчення дисциплін з цивільної безпеки у закладах вищої освіти.

Таким чином, на нашу думку, МОН України та Національне агентство мають сьогодні сприяти та підтримувати ключових цінностей сьогодення – здоров'я та безпеку – у турботі та відповідальності про наших нащадків!!!

Гвоздів С. П. Дисципліни з цивільної безпеки у закладах вищої освіти: проблеми та перспективи.

ФОРМУВАННЯ РІВНЯ МОТИВАЦІЇ БЕЗПЕКИ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ

*Цина А. Ю.
м. Полтава*

Анотація. У статті розглядаються шляхи підсилення мотивації безпеки особистості майбутнього вчителя у професійній підготовці засобами інформаційно-комунікативних технологій.

Ключові слова: мотивація, безпека, особистість, інформаційно-комунікативні технології.

На безпеку професійної підготовки майбутніх вчителів в умовах ЗВО суттєво впливає така індивідуальна якість студентів як установка на навчально-професійну діяльність. При створенні безпечних умов навчально-професійної діяльності необхідно враховувати одну з основних особистісних якостей студента – ставлення до процесу професійної підготовки. Недостатня обізнаність із професійно-педагогічною